

Retrats

E M I L I
TEIXIDOR

Retrats
25

EMILI TEIXIDOR
Sebastià Bennasar

Barcelona, 2013

Retrats

E M I L I
TEIXIDOR

Aquest vint-i-cinquè Retrat està patrocinat per

© Sebastià Benassar
Primera edició: maig de 2013
Dipòsit legal: B-12789-2013
ISSN: 1885-2742

Edita: Associació d'Escriptors en Llengua Catalana
Canuda, 6, 5è pis (Ateneu Barcelonès). 08002 Barcelona
E-mail aelc@escriptors.cat   <http://www.escriptors.cat>

Fotografia de la coberta: © Carme Esteve (2011)
Disseny i realització: Insòlit, Barcelona
Impressió: La Impremta Ecològica, Barcelona

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, llevat d'excepció prevista per la llei. Dirigiu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar fragments d'aquesta obra.

Índex

- 9 PRESENTACIÓ
- 13 PRIMER RECORD AL PARADÍS
- 15 LES DADES QUE CONFORMEN UNA VIDA
- 23 LA NARRATIVA PER A INFANTS I JOVES
- 29 LES PARAULES DITES
- 33 L'OBRA PER A ADULTS (1979-1999)
- 41 LES PARAULES ESCRITES (A LA PREMSA)
- 45 *PA NEGRE* PER A *ELS CONVIDATS*
(LA NARRATIVA PER A ADULTS II)
- 53 UN HONORIS CAUSA
PER A UNA UNIVERSITAT
- 55 UN LLEGAT, LA LECTURA I LA VIDA
- 57 PREMIS I RECONeixEMENTS PRINCIPALS
- 59 BIBLIOGRAFIA D'EMILI TEXIDOR
- 61 BIBLIOGRAFIA

Presentació

Jordi Muñoz

El retrat que Sebastià Bennasar elabora al llarg de les pròximes pàgines és el d'un MESTRE, en majúscules. Un mestre en obrir camins de renovació pedagògica a l'escola des dels temps de la dictadura fins als nostres dies. Un mestre en l'art i l'ofici de la paraula. Un mestre de coherència vital i un referent que ha dibuixat ruta injectant alè literari.

Sovint s'ha destacat que Emili Teixidor va ser un escriptor d'innegable versatilitat. Va escriure narrativa infantil i juvenil –de fet, va iniciar la seva producció literària a finals de la dècada dels 60 en aquest camp–, novel·les per a adults, guions per a la ràdio, la televisió i el cinema, assaig, articles periodístics... S'ha dit també que va ser un escriptor que emprava un vocabulari vigorós i exuberant, que tenia un domini molt acurat de la tècnica narrativa, trets molt característics del seu estil, i que tenia el pòsit de l'escriptura sàvia, i dialogava, una vegada i una altra, amb la tradició. La narrativa d'Emili Teixidor té la força i la riquesa del llenguatge, que denota un profund amor per la llengua, i compromís i fidelitat a la memòria. «Els novel·listes, com la memòria, provem de donar coherència al passat», va dir en més d'una ocasió.

Hi ha tres aspectes de l'escriptor, pedagog, editor, traductor i periodista que, d'una manera sintètica, voldria remarcar en

R

?

aquest pòrtic que obre el retrat de Teixidor, la seva obra i el món que la configura. Aquests aspectes són: el seu mestratge, la lectura i la vida; l'art i l'ofici d'escriure: llenguatge, paraules i poesia; i la memòria i l'oblit.

El seu mestratge, la lectura i la vida

Emili Teixidor va exercir de mestre, va fundar escola, va ser pedagog i un divulgador d'idees. La seva obra ha esdevingut durant generacions la porta d'entrada al món de la literatura, de la lectura, de molts nens i nenes, de nois i noies, del nostre país. Jo sóc fill dels anys seixanta, i tinc ben present la meua entrada a aquest món gràcies, en bona mesura, als seus llibres: *Les rates malaltes* (1967), *Dídac, Berta i la màquina de lligar boira* (1969), *L'ocell de foc* (1969) que, amb gairebé una trentena d'edicions, és un dels grans clàssics de la literatura juvenil catalana, o *Un aire que mata* (1973).

Posteriorment, en la meua etapa com a mestre d'educació primària i secundària, he compartit amb els meus alumnes l'obra d'Emili Teixidor. I he observat com aquesta porta d'accés a la lectura ens era comuna i com les històries que a mi m'havien atrapat i commogut feien un recorregut similar i tenien uns efectes semblants anys després. I, a més, s'hi afegien nous títols: *El príncep Alí* (1980), *El crim de la Hipotenusa* (1988), *Cor de Roure* (1994) o les diverses històries de la Formiga Piga.

Fa un temps, Emili Teixidor va escriure: «En els millors llibres, escrits o llegits, sobretot en els llibres de la infància i primera joventut, trobem unes qualitats que els fan especialment preciosos per ser guardats a la memòria. Aquesta és una de les gratificacions d'escriure per a infants i joves.» Sempre es va mostrar optimista en relació amb els nivells de lectura respecte a trenta o quaranta anys enrere. «Cal graduar l'esforç que s'ha d'exigir a nens i joves per obtenir la satisfacció adequada amb la lectura –deia l'autor–. És l'esforç, el que porta al progrés. Encara hi ha qui pensa que llegir és fàcil, i no ho és.»

Contrari a adoptar l'actitud de predicador de la lectura –res de sermons– es decantava per encomanar –per incitar– l'entusiasme –el plaer– per contagi i no per imposició. «No podem oblidar –explicava– que la lectura és un espai de transgressió, de rebel·lia i en les lectures els nois i noies, i també els adults, troben aquelles veus que interpreten el món i els seus interessos. S'escriu per explicar el món. I imaginar-se i construir mons també. En els meus llibres hi ha un espai de llibertat perquè cada persona es construeixi el seu món.» Perquè llegir és, en definitiva, un exercici de llibertat.

L'art i l'ofici d'escriure: llenguatge, paraules i poesia

«Sense la literatura no seríem el que som. No seríem humans», va dir Teixidor. «Escriure és l'art del llenguatge.» I, per tant, citant Joseph Brodsky: «La primera obligació de l'escriptor és escriure bé.» I afegia tot seguit: «Hem de llegir per proveir-nos de paraules, perquè sense paraules no podríem pensar, som animals de llenguatge, que deia Heidegger.»

«La primera funció d'una novel·la és el llenguatge, i la segona, emocionar», deia l'escriptor. I sovint feia una reivindicació de la poesia: «Per viure necessitem paraules. També històries, però tenen una altra funció. Per tant, la primera cosa que s'hauria de fer a qualsevol país seria protegir els poetes, que són els que ens donen les paraules en l'estat més pur.» I continuava: «La poesia és com pluja menuda, entra poc a poc, lentament.» I perdura. Com deia Joan Vinyoli, manlllevant Hölderlin: «Tot allò que perdura, ho funden els poetes.»

La memòria i l'oblit

L'estimada Maria-Mercè Marçal va escriure: «D'un sol cop d'ull, em sedueix de veure, en el mirall dels meus versos, dels meus llibres, una serp i les seves mudes de pell: mudes que parlen i alhora resten mudes.»

Algú ha plantejat: ¿Com s'esculpeixen mútuament la memòria i l'oblit? A la conferència *El valor de la paraula*, que Emili

Teixidor va impartir en el marc del Fòrum de les Cultures, celebrat a Barcelona l'any 2004, l'escriptor va fer la següent reflexió: «S'ha dit que les biblioteques són les memòries de la humanitat, i que sense llibres, sense literatura, mancaria a la humanitat una part essencial del pensament, una experiència més àmplia i ja guanyada, i la vida oberta per on circulen els vius i els morts, on retornen aquells que ja no hi són i on prenen forma aquells que no han existit mai. Sense la literatura, sense la memòria de la literatura, no podem heretar res, només podem néixer. Gràcies a la literatura, podem acceptar el do que fan els morts als que vénen després d'ells. I entre aquests dons, hi ha de manera especial, la memòria. La memòria que pren forma gràcies a la paraula, i aquestes paraules en forma d'històries són ordenadores del passat i del nostre interior, són una font de salut perquè permeten expressar-nos i buidar-nos i netejar-nos de tots els pesos i remordiments i sofriments del passat que portem a dins i que si quedessin inexpressats, o mal expressats, o expressats de manera barroera o aproximada, ens faríem mal, no ens permetrien de viure bé. Aquest és el gran benefici de la literatura al servei de la memòria. Reconciliar-nos amb el passat i amb nosaltres mateixos.»

I al darrer capítol de la novel·la *Retrat d'un assassí d'ocells* (1988), Emili Teixidor escriu: «La por a l'oblit, em porta ara al poble després de tants anys, a rescatar la caixeta per recuperar ni que sigui un bri d'aquell temps que ens va marcar per sempre. [...] Una urgència que creix amb els anys, em fa aturar enmig del brogit dels afers i de la ciutat, per protegir els fràgils miralls del passat que porto a dins i no vull que es trenquin. Més terrible i inhumana que la mort, aquesta lenta i implacable mola de l'oblit que engruna fins a dissoldre en el no-res tot allò que hem estimat, que volem estimar, on volem emmirallar-nos encara.»

Primer record al paradís

Sebastià Bennasar

La rada de Cabrera és, potser, el lloc amb les aigües més netes de la Mediterrània occidental. Des de 1991 és un parc nacional, marítim i terrestre. Abans els militars tenien el control de l'arxipèlag i no es podia baixar a terra més que a la zona de la Cantina i del port. Però el mar era una altra història. El mar era de tots. Aquí, en un veler de poc més de nou metres, passàvem part de l'estiu fondejats damunt d'una clapa gran d'arena blanca que convertia el fons en turquesa i hi senyorejaven els peixos de colors, massa hàbils per deixar-se pescar. Al vaixell veí, on estàvem abarloats, hi havia quatre nins i nines. Els seus pares eren d'aquesta gent que sabia treure els recursos del mar. Tant que si calia s'acostaven fins a la vora amb la màscara de busseig i un ganivet i tornaven amb un pop a punt per menjar amb ceba unes hores després.

A Cabrera només hi havia un moment temut, terrible. Les dues hores que els pares estaven convençuts que havia de passar entre el dinar i la primera immersió de s'horabaixa. I com que cada família era diferent i les hores de menjar variaven, no hi havia res pitjor que veure que els primers ja tornaven a ser dins l'aigua quan tot just havíem acabat de dinar i començaven les dues hores exactes de suplici. Els pares ho tenien clar, era l'hora de la migdiada. Els que més s'avorrien intentaven fer pasteta de

farina i pescar algun peix de roquer que serviria per al brou de peix d'un dia d'aquells. Sovint era una tasca inútil perquè les tutes eren molt vives i buidaven l'ham sense deixar-se atrapar. Però era entretingut i amb paciència s'acabaven atrapant esparalls, donzelles, qualche vaca...

Per a mi, aquelles dues hores eren fabuloses, somniades, desitjades. Eren dues hores en què podia llegir sense haver de justificar res. En frisava. Havíem canviat d'escola a mitjan hivern. Havíem anat a viure al poble a mitjan març. Era cinquè de bàsica. Aquell any havia fet deu anys i com sempre els meus tiets joves m'havien comprat llibres per gaudir-los aquell estiu. I jo me n'havia reservat un que tenia un títol fulgurant i que seria el primer que llegiria aquell estiu a Cabrera: *En Ranquet i el tresor*. L'acabava de publicar l'Emili Teixidor i va ser el meu primer contacte amb l'escriptor. Poc imaginava que més de vint-i-cinc anys després hauria d'escriure sobre ell i sobre el record d'aquella aigua tan blava plena de peixos de colors de Cabrera.

Les dades que conformen una vida

La vida d'Emili Teixidor, i en bona mesura la de la majoria dels escriptors, són les seves obres. Però hi ha uns quants fets que no es poden oblidar: la naixença, la mort, les coneixences. Les lluites per la supervivència, la vida. Tot allò que d'una manera o una altra acabarà reflectint-se en els llibres.

Emili Teixidor i Viladecàs va néixer a Roda de Ter (Osona) el 22 de desembre de 1932 en una família camperola i obrera. És, per tant, un nen durant la Guerra Civil, un nen massa petit, però un infant ja amb seny durant la postguerra que quedarà reflectit magistralment a les seves obres. Teixidor va ser amic des dels anys de joventut del poeta Miquel Martí i Pol, que era quatre anys més gran i a qui va conèixer a l'escola del poble, en aquesta zona de memòria fabril i tèxtil que aprofitava les aigües del riu com a font bàsica d'energia. Els dos estaven cridats a la literatura i ho palesa la seva pertinença a la Penya Verdaguer, grup literari que es reunia un cop a la setmana. Teixidor va assegurar que havia estat un estudiant de notable. «No vaig repetir mai cap curs ni cap assignatura. Però si ara em demanessis què t'agradava més, et diria que ho estudiava tot amb estimació i dedicació.» De fet, Martí i Pol es va convertir, malgrat tenir quatre anys més que ell, en un dels seus grans amics. Llavors anaven tots junts a classe a la mateixa aula i un bon dia, quan tenia

tretze o catorze anys, va aparèixer el pupitre buit del poeta. «Se l’havien endut a la fàbrica. Pensa que de tota aquella aula només férem el batxillerat tres o quatre», explica Teixidor.

El 1948 va morir el seu pare, quan ell tenia 15 anys, i aquesta mort a la dura postguerra que retrata a les obres literàries per al públic adult, és també una porta de sortida de la Plana de Vic per anar becat a Barcelona, on va conèixer una persona que serà fonamental en la seva vida: el capellà Joan Alemany. Van ser els anys en què va estudiar a l’escola Normal de Magisteri i el 1951 ja exerceix com a mestre a Roda de Ter.

Emili Teixidor va ser recordat a la seva mort com a mestre. Mestre en tots els sentits. Quan tenia 14 anys ja es va iniciar com a ajudant a l’escola de Santa Margarida de Montbui. I al llarg de tota la vida va fer pedagogia del fet de llegir, tant com a professor, com a escriptor de llibres per a infants i joves, com a periodista cultural en tota mena de mitjans i com a escriptor per a adults. I és clar, hi ha vocacions que es duen a dins i per això va acabar estudiant. Primer Magisteri, però Teixidor no es va conformar i va incorporar al seu currículum carreres com Dret, Filosofia i Lletres i Periodisme. En el pas per la Universitat de Barcelona va coincidir a la residència universitària amb Antoni Comas i amb Gabriel Ferrater, amb qui més tard haurà de treballar en tasques editorials. El pas per l’escola de periodisme (estudis que acaba el 1970) són la clau de volta per resoldre els problemes de la revista *Orifloma*.

En un article en memòria de Joan Solà, Teixidor escriu: «Jo voldria recordar un episodi dels anys d’estudiant d’en Joan Solà, amb qui vam coincidir al Colegio Mayor Hispanoamericano Fray Junípero Serra, del carrer de Sant Joan Bosco, davant mateix de l’edifici-escola-residència-tallers que hi tenen els salesians. Els estudiants, per fer broma i basant-nos en la quantitat de lleidatans que hi havia, en dèiem col·legi hispanoleridano i El Ginebró. Hi ha un episodi que recordo en aquest moment i mostra la manera com, en aquells temps de dictadura franquista i dificultats

extremes del català, els joves i no tan joves se les empescaven per mantenir viva l'esperança de temps millors. En un altre col·legi veí, aquest privat, el Sant Jaume, situat a l'altra cantonada del bloc en què es trobava el nostre, hi residien noms com ara Blai Bonet, Gabriel Ferrater, Salvador Clotas... i altres, amb els quals organitzàvem unes tertúlies informals però interessantíssimes al bar que hi havia al costat del Sant Jaume. Al nostre col·legi oficial hi residien també noms com ara Antoni Comas i Joan Solà, com he dit, i alguns amics lletraferits, que no es deixaven –ens deixàvem– perdre la tertúlia amb els mestres. A les discussions i xerrades hi acudien a vegades el germà d'en Gabriel Ferrater, en Joan, en Joan Brossa –molt amic d'un artista pintor col·legial amb qui traficava tot d'estris– i en Joan Vinyoli, que vivia al veïnat. Els del nostre cantó –Comas, Solà...– eren més prudents i assossegats que els del cantó privat, i recordo discussions sobre la poesia d'Ausiàs March o *La Ben Plantada*, entre altres, que ara lamento no haver gravat, tot i que no sé si la tecnologia del temps era prou eficaç i a l'abast.»

El 1959 va fundar l'escola Patmos, que després es va fusionar amb la Betània-Patmos, per intentar oferir una profunda renovació pedagògica, però abans de crear la seva pròpia escola havia exercit de mestre a la comarca d'Osona, on ja va intentar inculcar als seus alumnes l'amor per la lectura.

A finals dels anys seixanta neix l'escriptor, però adreçat a un públic molt concret, els infants i els joves. Juntament amb Josep Vallverdú i Joaquim Carbó i gràcies a una proposta editorial concreta, els tres decideixen subvertir la tendència i posar fi a la manca d'obres per a aquest públic en la nostra llengua. Són els anys en què, en paral·lel, es comencen a apuntar les maneres de tot un grup d'escriptors que irrompia en el panorama literari català amb força, la denominada generació dels setanta. Teixidor, però, de moment, té molt clar que el seu públic són els que podrien ser els seus alumnes. I així, el 1967, guanya el premi Joaquim Ruyra de narrativa amb *Les rates malaltes*. Era el naixe-

ment de l'escriptor, que dos anys després, el 1969, publicava *L'ocell de foc*, un dels clàssics juvenils més importants de la llengua catalana. Segons explica David Castillo, «l'Emili havia incorporat els seus coneixements pedagògics, i moltes de les seves obres de final dels anys 1960 van connectar amb un jovent que trencava els esquemes i els models de l'escola franquista. Al jove mestre l'horrortzaven els càstigs físics i psicològics, i el seu missatge d'amor apareixia amb claredat a moltes d'aquelles obres, escrites amb nitidesa i intenció.»

Però al mateix temps, Teixidor desenvolupà una tasca notable com a editor, ja que dirigí la col·lecció «El Nus» de l'editorial Laia. Sobre la seva iniciació com a autor Teixidor explica en un article que «un altre petit –i gran en entusiasme i personalitat– editor, Romà Dòria, havia començat a «La Galera» una col·lecció infantil, amb el premi J. M. Folch i Torres com a estímul, per oferir obres originals i amb temes propis als nostres petits lectors. En aquells temps la invasió d'obres de ficció infantil i juvenil de fora, sobretot traduïdes de l'anglès, era total i els esforços d'aquests editors, i alguns més, va ser important. Josep Vallverdú, Oriol Vergés, Sebastià Sorribes, Joaquim Carbó... van enfrontar-se a Enid Blyton, Roald Dalh i clàssics com l'Alícia i el Peter Pan. La invasió continua però ara els autors del país surten a competir amb bona companyia i una història al darrere, gràcies als esforços de la gent citada i més que mereixen el reconeixement.»

Durant la dècada de 1970, Emili Teixidor viu algun dels processos vitals més interessants. I així les coses participa activament en les revistes *Oriflama*, *Cavall Fort* i *Tretzevents*. El 1975 Teixidor es traslladà a París per estudiar mitjans audiovisuals i durant dos anys dirigeix una revista enciclopèdica de cinema, una de les seves passions, i en tornar a Barcelona el 1977 s'incorpora a una filial de l'editorial Salvat.

El 1979 va ser quan Teixidor va publicar *Sic transit Glòria Swanson*, la seva primera incursió en la narrativa per a adults, un llibre de relats que ja s'endinsa en allò que esdevindrà el seu

món literari: la comarca d'Osona i el record de la postguerra, el franquisme i la transició. Nou anys després ens oferirà *Retrat d'un assassí d'ocells*. Però què ha passat en aquests nou anys que pugui explicar la dilació entre un lliurament i l'altre? Doncs molt senzill: Teixidor continua conreant la seva obra per a infants i joves, però a la vegada desenvolupa un altre ofici amb intensitat, el de guionista i el de periodista. I així, el trobem al darrere de molts guions per a la ràdio i la televisió entre els quals destaquen les sèries televisives *Què vol veure?* (1982-84) i *Dúplex per llogar* (1984). Teixidor escriu per a la televisió i per a la ràdio i també en parla, a la vegada que col·labora en revistes de pedagogia i en mitjans de comunicació com els diaris *Avui* i *El País*.

De fet, Teixidor ha estat un home amb una projecció ben important als mitjans de comunicació del país i fruit d'aquesta feina són els reculls d'articles de les seves intervencions radiofòniques, *Les contraportades d'El Matí de Catalunya Ràdio* (1996), i *En veu alta: escrits per a la ràdio* (1998). Una de les tasques encara pendents és la recopilació dels seus articles a la premsa escrita, però de les radiofòniques Isidor Cònsul va afirmar que «Emili Teixidor dóna un retrat d'humanista de finals de segle que conjumina amb habilitat el fet de ser home de cultura, pedagog d'ofici, lector d'olfacte, xafarder impenitent i escriptor d'innegable versatilitat. La seva mirada carregada d'ironia i d'escepticisme s'ha acostumat a destriar l'espectacle del món i a presentar-lo amb enginy analític de pinzellades ràpides plenes de lucidesa, sentit comú i sornegueria. Com a valor afegit, les seves *Contraportades* han aconseguit traslladar al món de la ràdio un nivell de qualitat literària que pot arrengrer-se en la mateixa tradició de vells papers periodístics esdevinguts pàgines concloents de valor literari. Només cal acostar-se a comprovar-ho en els articles de Gaziel, Josep M. de Sagarra, Eugeni Xammar o Josep Pla per posar exemples bàsics.»

Per la seva banda, David Castillo, que durant molts anys va ser el seu editor al suplement de cultura de l'*Avui*, assegura que:

«Teixidor va fer un tipus de periodisme cultural i militant, de contacte amb el públic, entenedor, però sense oblidar unes propostes per apujar el llistó, per afavorir la nostra cultura, per demostrar que la lectura ens fa millors.»

Van passant els anys i comencen a arribar els reconeixements. L'obra es tradueix i Teixidor arriba a fora: el castellà, el francès, l'italià i el portuguès són llengües d'acollida per als seus textos. A la vegada, a casa, arriba el reconeixement institucional, amb el gran cim que suposa la Creu de Sant Jordi el 1992 i set anys després un altre dels seus llibres per a adults que entra per la porta gran: *El llibre de les Mosques* guanya el Sant Jordi de novel·la de 1999 i es publica l'any següent.

El llibre obre la darrera dotzena d'anys de l'escriptor, que a partir de l'any 2000 no atura de rebre reconeixements. En bona part perquè a cada llibre demostra la seva mestria. El 2003 surt publicada la novel·la *Pa negre*, un gran èxit editorial que ràpidament passa a considerar-se un dels clàssics moderns de la literatura catalana i que li reportà el premi Joan Crexells, el Lletra d'Or, el premi Nacional de Cultura de Literatura i el Maria Àngels Anglada. Tots són premis de la crítica, els que més valorava Emili Teixidor. El 2010 el director mallorquí Agustí Villaronga du a les pantalles aquesta obra (combinada amb *Retrat d'un assassí d'ocells*) i obté un gran ressò en tots els àmbits, i per a molta gent representa una porta d'entrada en la coneixença de la literatura de Teixidor que abans ja havia obtingut el premi Trajectòria de la Setmana del Llibre en Català i havia publicat *Laura Sants*, una revisitació del seu món de la mà del clàssic de Miquel Llor *Laura a la ciutat dels sants*. El 2010 encara ofereix una nova novel·la ambientada a la contrada, *Els convidats*. I l'any 2011 guanya el premi Jaume Fuster de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana, on els seus companys escriptors reconeixen la trajectòria literària de Teixidor. Uns mesos més tard encara arriba un altre reconeixement, sentit i emotiu: el doctorat Honoris Causa a la Universitat de Vic, el primer en la història de la institució.

En els últims anys, Emili Teixidor va haver de patir i conviure amb un càncer de lenta evolució i amb els efectes secundaris dels tractaments als quals se sotmetia, però no per això va deixar la seva activitat, especialment les visites a centres educatius, on acudia sempre que se'l reclamava, conscient de la importància pedagògica del contacte entre l'escriptor i el lector de la seva obra. I continuava escrivint perquè, que se sàpiga, ha deixat com a mínim una novel·la que ja es trobava en una fase molt avançada de redacció. Teixidor es resistia a parlar de la malaltia i sempre preferia tirar endavant. I això li va permetre acarar el darrer gran reconeixement, el doctorat Honoris Causa a la Universitat de Vic, no com un homenatge, sinó com una gran oportunitat per parlar del futur de les Humanitats i reivindicar, un cop més, la importància de la lectura.

Emili Teixidor i Viladecàs va morir el 19 de juny de 2012. La capella mortuòria es va instal·lar a l'escola Betània-Patmos, la que ell va fundar, i allà va rebre un càlid homenatge d'alguns dels seus alumnes. El diari *La Vanguardia* li va dedicar, el dia 21 de juny, el segon editorial, on es feia ressò de les paraules del president de la Generalitat, Artur Mas, que l'havia qualificat d'apòstol de la lectura. L'editorial acabava així: «Teixidor, que va escriure tantes pàgines, en va llegir moltes més i va contribuir per mitjans diversos que els altres fessin el mateix. Té per tant ja la gratitud dels seus lectors. I mereix també la de tots els que, fins i tot sense haver-lo llegit, estimen la lectura.»

En un dels nombrosos articles apareguts just després de la seva mort el professor Sam Abrams explicava que «si la cultura catalana no tingués un problema gravíssim a l'hora de gestionar el seu immens patrimoni literari, ara, a l'hora del traspàs de Teixidor, tindríem una idea molt més precisa del llegat que ens deixa el gran autor. Sabríem que era un narrador de raça, que s'hi va posar tard, però va tenir temps de deixar-nos una obra closa, coherent, unitària, profunda i commovedora. Sabríem que va deixar una trentena de llibres per als lectors més joves, sense

cap rastre de condescendència, infantilisme, oportunisme o demagògia. Sabríem que era un excel·lent guionista i que les seves col·laboracions a la ràdio, la televisió i la premsa van dignificar el periodisme. Sabríem que era un defensor a ultrança de l'alt valor de la lectura intel·ligent i emocionada, que ens serveix com a eina indispensable per conèixer la realitat i construir-nos com a persones. Sabríem que era un vitalista exigent i arriscat, que exercia el do de la sinceritat i l'autenticitat a la manera dels grecs antics, apostant-hi fort, fins a incomodar persones, grups i institucions. Sabríem que la llengua catalana ha sofert una pèrdua. Sabríem que la memòria d'aquest país ha sofert una pèrdua. Sabríem que l'art i la cultura han sofert una pèrdua. Però, ens queda la seva obra.»

El funeral per l'escriptor es va celebrar a Roda de Ter i les seves cendres reposen dalt d'un turonet envoltat del sinuós meandre del Ter, a la terra que li va inspirar relats i novel·les, el medi rural del pa negre d'on es va allunyar quan va tenir oportunitat, però on sempre retornava. «M'estimo Roda i hi ha una escola que du el meu nom, cosa que agraeixo molt, però un té les arrels allà on es troba bé.» Si fossin els anys setanta o vuitanta hauríem dit que d'aquesta terra n'havia creat un mite. Ara simplement se'n diu que va ser el seu món.

R

LL

La narrativa per a infants i joves

L'obra d'Emili Teixidor té dos vessants clars i ben marcats, tot i que sovint, en alguns dels temes i espais dels llibres per a joves hi veiem les traces del que constituirà la seva obra per a adults. I el vessant d'escriptor per a infants i joves n'és un dels més destacats. La seva feina, iniciada a mitjans dels anys seixanta, correspon a una voluntat, també, de servei al país: oferir als lectors catalans obres en la seva llengua. L'aposta va comptar amb un suport explícit, el d'Andreu Dòria, fundador de l'editorial La Galera, i uns companys de viatge importants, dels que han creat lectors: Joaquim Carbó, Sebastià Sorribes, Josep Vallverdú, més tard Oriol Vergés... i que desembocarà després en una plèiade d'escriptors de novel·les infantils i juvenils als vuitanta i principis dels noranta. Va ser una aposta i una jugada que va sortir bé i que ha fet que títols de tots aquests autors hagin conformat la memòria lectora del país de generació en generació. Aquests homes foren els responsables que, després de l'etapa més fosca i més dura de la postguerra, es pogués recuperar la literatura per a nens i joves en la nostra llengua, i gràcies a ells van ser molts de ciutadans del país que s'adonaren que podien llegir aventures en català i que no havien d'anar a manllevar la imaginació a cap altre lloc.

Però la literatura per a infants i joves, Teixidor sempre la va veure sotmesa a unes regles que s'havien de complir. Les regles

d'un gènere propi a les quals s'havia d'afegir els elements didàctics i els de servei al país. En una entrevista, Teixidor afirma que escriure per a nois i noies «és inventar-se una mica el gènere. Perquè abans no existien els nois i noies, com a lectors, perquè començaven a treballar als 8 o 9 anys. El gènere és relativament jove, sobretot al nostre país. No tot el que té personatges infantils és per a nens. Amb l'Àlícia de Lewis Carrol, els nens no hi entren, i *El petit príncep* és un llibre per a grans que volen sentir nostàlgia de la infantesa. Els germans Grimm no escrivien per a nens. Recollien el folklore oral. Escriure per a nens és connectar amb ells. Si has fet classe ho saps. Hi ha professors que saben molt bé la seva matèria, però que no saben connectar amb els nens, i llavors els alumnes no porten bé la matèria. I a l'inrevés. Allò que s'ha dit que la infantesa de l'art és l'art de la infantesa, és fals. Ens feien llegir Hänsel i Gretel, allò dels pares que abandonen els fills al bosc, per fer-nos por. Tot i que pot tenir una funció psicològica molt important: avesar el nen a dominar les seves pròpies pors. Però no són obres escrites per a nens. Quan s'escriu per a nens no vol dir parlar d'ells, de la mateixa forma que la novel·la negra no es fa per als presos de la Model.»

Així les coses, Emili Teixidor ha sabut crear una obra d'una gran solidesa per a un dels públics més exigents. I si als més menuts els ha atorgat la fantasia i el joc amb la paraula, als joves els ha barrejat l'aventura de la història i l'aventura estrictament contemporània amb una solidesa a prova de bomba. Com explica Sergi Pàmies, «Teixidor defensava models de lectures per a infants i joves allunyats de la carrincloneria i dels motlles que propaguen la imbecilitat i la niciesa gregària. I no ho feia des de la crítica distant sinó des de la pràctica, participant en el circuit, no sempre agraït, de xerrades per escoles i instituts. Barrejant la necessitat d'uns temps de resistència i la voluntat de normalització cultural, va sumar-se al grup d'escriptors que, com Josep Vallverdú i Joaquim Carbó, han dignificat el gènere amb aportacions tan perdurables com els clàssics (i que tan sovint

són ignorats fins que la mala consciència necrològica els concedeix una fugaç pirotècnia).»

L'obra per a infants i joves de l'Emili Teixidor es va iniciar el 1967, quan van aparèixer els dos primers títols: *El soldat plantat* i *Les rates malaltes*. Amb el segon llibre guanya el Joaquim Ruyra i ens ofereix ja una obra de ciència-ficció on es planteja alguns conflictes ètics que el converteixen en un llibre de gran modernitat per al moment de l'escriptura. És, a més a més d'una de les portes de la narrativa per a joves a casa nostra, una porta també per a la ciència i per a la ciència-ficció, un gènere que també ha estat molt maltractat malgrat comptar amb un cim de primera magnitud com el *Mecanoscrit del segon origen*, de Manuel de Pedrolo, que arribaria el 1974 i que es consolidarà com un dels llibres més venuts en català gràcies a la seva entrada en el circuit escolar.

Però entre les obres per a joves de Teixidor n'hi ha dues que destaquen especialment pel seu component històric i que són, per ventura, les que millor han suportat el pas del temps: *L'ocell de foc*, del 1969, i *Cor de Roure*, del 1994. La primera és una novel·la protagonitzada per un jove joglar d'onze anys i està ambientada durant la infantesa del rei Jaume I. Ha estat reimpressa constantment, i ha superat amb escreix el mig milió d'exemplars venuts, un autèntic èxit de vendes sostingut en el temps. La destresa del protagonista amb el llaüt i la composició de cançons li valen el sobrenom d'Ocell de foc. El llibre és a la vegada una fugida i una recerca, amb tot un seguit de proves que s'hauran de superar, i una magnífica recreació de l'edat mitjana en la qual ens trobem un llarg viatge per terres provençals en el moment de la croada albigesa de lluita contra els càtars, durant la infantesa del rei En Jaume. La vida dels trobadors i dels joglars, les intrigues dinàstiques, les justes poètiques, l'ideal d'amor del cavaller... tot es va entrelaçant en aquesta novel·la.

Segons Jordi Llavina, però, «potser l'obra més ambiciosa d'Emili Teixidor en el terreny de la literatura juvenil és *Cor de*

Roure, que pren el nom d'una casa pairal i d'un guerriller carlí, alhora. L'arbre, com a símbol, com a estructura atàvica, és present en aquestes pàgines. L'acció transcorre durant la Tercera Guerra Carlina, i el moviment de guerrilles i escamots serveix un decorat per a la veritable substància de l'obra, que és el creixement del jove orfe Tinoc, el gran protagonista del llibre, que mira d'esbrinar de qui és fill, però que s'han afillat els propietaris de la casa Cor de Roure.» Al meu entendre és, juntament amb *L'ocell de foc*, la que millor suporta el pas del temps. I és que Teixidor demostra en aquests dos llibres que, a més a més de ser un dels creadors del gènere a casa nostra, empra la literatura per fer país, o com a mínim per explicar-ne alguns dels seus moments històrics més importants.

Pel que fa a la manera d'escriure la seva obra per a joves, podem dir que Teixidor opta normalment per l'estructura de la novel·la d'aventures clàssica, amb capítols molt curts i tres parts ben marcades: l'inici, amb presentació dels personatges, de l'espai de l'acció i del temps; el nus, en el qual l'acció sempre és ràpida i inquietant i manté el lector en suspens permanent; i el desenllaç ràpid, que sovint ens presenta un heroi protagonista que ha assolit la maduresa personal i que sol començar una nova etapa en la seva vida.

Tot i que aquests dos títols esmentats hagin estat molt reconeguts pel públic i siguin un èxit constant, Teixidor no ha defugit el present a l'hora d'escriure. I així les coses, tracta temes com la destrucció del territori a *Sempre em dic Pere*, del 1977, o la immigració a *El príncep Alí*, del 1980; farà dues incursions en la narració policíaca amb *El crim de la Hipotenusa* (1988) i *El crim del triangle equilàter* (2007); o entrarà en el món del misteri amb *Les Ales de la Nit* (1992).

De tota aquesta producció juvenil hi ha dos llibres que mereixen un esment especial. El primer és *Frederic, Frederic, Frederic* (1983) i el segon *Amics de mort* (2001), perquè són les dues incursions més per a «adults» de tot el corpus de Teixidor

de les novel·les per a joves. En les dues ens trobem adolescents embolicats en problemes bastant greus per resoldre que hauran de fer front a les seves pors i als seus dubtes per acabar sortint reforçats. El que interessa d'ambdues obres és la perfecta ambientació en el temps present. I així, la música que escolten els adolescents del llibre de 1983 i les seves aventures a la Costa Brava, no tenen res a veure amb els comportaments del 2001 i les músiques que escolten, malgrat que l'ambientació sigui coetània al moment de la narració en ambdós llibres. Això testimonia que Teixidor coneixia a la perfecció el públic al qual s'adreçava i que procurava estar sempre al dia pel que feia als seus gustos i inquietuds.

I si l'obra per a joves és àmplia i diversificada, l'escriptor va trobar una autèntica protagonista a l'hora d'adreçar-se als més menuts: la Formiga Piga. Aquest personatge va néixer el 1996 amb *L'amiga més amiga de la Formiga Piga*, que li va valdre el premi Nacional de Literatura Infantil i Juvenil; i va tenir continuïtat el 1998 (*La Formiga Piga es deslloriga*); el 2000 (*Petits contes d'intriga de la Formiga Piga*); 2001 (*La volta al món de la Formiga Piga*); 2003 (*Els secrets de la vida de la Formiga Piga*), 2004 (*La Formiga Piga lliga*); 2006 (*La botiga de la Formiga Piga*) i el 2010 (*La Formiga Piga s'enfonsa en la història*). El punt final el posa *La Formiga Piga va a la biblioteca*, del 2012.

En aquestes obres per als més menuts, la imaginació i la creació són dos dels trets fonamentals de la sèrie, així com l'exaltació del valor de l'amistat. Piga es converteix així en un d'aquests personatges que va enfortint-se amb cada nou lliurament de la sèrie, en bona part gràcies a l'extraordinària acollida de les seves aventures, on tot és possible. Precisament, Jordi Llavina escriu al respecte del darrer lliurament: «Acabaré glossant una de les Pigues. En concret, *La Formiga Piga va a la biblioteca*, que és, com si diguéssim, un doble homenatge que es permet l'autor: d'una banda, a la literatura, que ha sigut i serà la seva forma d'expressió en aquest món; i, de l'altra, a la seva criatu-

reta, l'escala per accedir a altres llibres seus. La Piga fa cap a la biblioteca, on el Mussol Tot Sol li va presentant llibres importants. En relaciona uns quants: *La Ilíada*, *L'Odissea*, *L'Eneida*, *La Bíblia*, *La cançó de Roland*, *la Divina Comèdia*, el *Tirant lo Blanc*, el *Quixot*, *Romeu i Julieta*... fins a arribar als moderns, *L'illa del tresor*, *Moby Dick*, *La transformació* i, fins i tot, *La fàbrica*, de Martí i Pol. I llavors ve el més bonic, el més emocionant, que s'amaga en aquesta sala en penombra, que és la penombra aco-llidora de la nostra memòria de lectors. Escolteu: "Hi havia una princesa adormida en un llit de plata, un molí de vent amb les quatre aspes girant a poc a poc com si les moguéssim un vent silenciós, el somriure d'un gat sense cara ni cos, una eruga blava que fumava una mena de pipa amb un tub molt llarg, un burro petit, una escombra i una pila de cendra en un racó, un home trist amb una calavera a la mà, set barretines vermelles al damunt d'una taula, un camí llarg que semblava que no s'acabés mai, un poblet a la vora del mar però a l'inrevés, o sigui, amb el mar en lloc del cel i les cases i l'església amb les teulades mirant cap avall... i moltes coses més." Vet aquí: el Mussol Tot Sol ha descobert a la Formiga Piga el més valuós de tot: totes aquelles imatges perdurables que ens queden després de llegir els grans llibres que s'han escrit.»

Les paraules dites

Una de les millors maneres de conèixer un escriptor és a través de les seves paraules. De Teixidor ens queden les que va escriure en forma de llibre i també les dels seus articles a la premsa, o les paraules dites a la ràdio. Però l'escriptor també va ser un home força entrevistat al llarg del temps. I així, d'aquestes entrevistes, surten algunes de les seves paraules dites, que ens ajuden a formar-nos millor la seva imatge.

«Nosaltres som hereus d'un temps en què, per llegir Unamuno, havíem d'anar a la rebotiga d'un llibreter amic... És a dir, que els llibres que ens interessaven estaven prohibits i, els que no, eren una mena de biblioteca salesiana que no anava enlloc. Aquesta és una de les raons per què no es llegia. Malgrat aquestes dificultats, però, ens vam anar espavilant i vam estimar-nos més llegir clandestinament i dedicar-nos a aquestes qüestions que no pas fer el que potser hauria estat lògic: fer oposicions per a ser director de banc, i fora històries...»

«L'interès més important de les meves novel·les per a adults és recuperar un llenguatge. La meva intenció a *Retrat d'un assassí d'ocells* no ha estat fer una obra autobiogràfica, sinó, precisament, evocar un passat per rescatar unes paraules, i he emmarcat l'obra

R

29

en un nucli rural perquè a Barcelona aquests mots no es diuen; i perquè, naturalment, els conec bé. M'interessava recuperar uns ambients i, sobretot, unes paraules determinades; si no hi ha ningú que ho testimoniï, això es perdrà, i és una llàstima. Aquesta és una de les fonts de la meua literatura per a adults; val a dir que per als joves també, però potser no tant; ja tenen prou dificultats per a afegir-n'hi més.»

«I encara ara, una de les grans equivocacions de l'Església, al meu parer, és que, en lloc de donar un missatge d'amor, fa arribar un missatge de prohibicions. Les relacions públiques de l'Església funcionen molt malament. I si no és així, per què el seu símbol és un Crist crucificat en lloc del Crist ressuscitat? No permetre el sacerdoti de les dones no és continuar dient que no?»

«Critico el conformisme no només dels burgesos, que són els que tenien més possibilitats de rebel·lar-se, sinó de tota la societat. Per què et penses que la dictadura va poder aguantar-se durant quaranta anys? Cap règim aguanta tant si no hi ha el que després es va anomenar franquisme sociològic. Però que consti que critico el conformisme, però també el comprenc. Ara també passen moltes coses que ens haurien d'esglaiar i no hi fem res.»

«Simplement m'agrada que es refereixin a mi com un bon escriptor i punt. Aquesta classificació és artificial: no hi ha escriptors per a nens i escriptors per a adults, hi ha escriptors i prou. Per exemple Ted Hugues és un grandíssim escriptor i molts dels seus llibres eren per a nens; William Faulkner escrivia obres per a nanos, Gertrude Stein també... És absurd fer aquesta mena de dicotomia. Per exemple, hi ha molta gent gran que ha llegit el meu llibre *L'amiga més amiga de la Formiga Piga* i els ha agradat.»

«A la novel·la hi ha molta més cosa que sobra, i al teatre no és essencial, a la poesia hi ha el llenguatge més pur. El gran

monument a Barcelona no és cap novel·lista, és Verdaguer, i això ho sap fins i tot la gent que no llegeix, que a la cúspide de la literatura hi ha la poesia.»

«Sí, llegir per llegir és fantàstic. No s'ha d'oblidar que la literatura ha de tenir un punt d'inutilitat, com totes les coses belles. No sempre se li ha de buscar una funció a les coses, i la lectura és una d'elles. I això els nens o els joves encara no ho perceben, però ho faran. Se'ls ha d'inculcar primer l'hàbit, el costum, i després el plaer de gaudir de la lectura.»

«El sexe ho mou tot... I és per això que l'Església s'hi vol ficar... També els règims dictatorials es ficaven al llit.»

«El que passa és que quan un escriu sempre fa algun pacte amb el Diable, perquè es posa en la pell del perdedor, del més dèbil. Perquè una de les funcions de la literatura és donar veu als qui no la tenen, o fer-se ressò d'aquests testimonis que s'han ressaltat poc o de posar en l'ordre del dia el sentir general.»

«Les lacres morals del franquisme sí que s'haurien d'explicar bé.»

«La gent d'ara no tenim el tremp moral que tenien els nostres pares o els nostres avis, que van aguantar una guerra i van ser republicans i quan van perdre van tenir els pebrots de marxar o de quedar-se i aguantar infinites coses.»

«És la doble dualitat que viu el país, que no se sap si és català o castellà, si és nació o mitja nació o no...»

«Hi ha d'haver un marge de gent que en un moment determinat pugui optar, sobretot en un moment en què no hi ha una diferència excessiva entre dretes i esquerres. En qüestions com

l'escola pública i la sanitat per tothom i en què l'habitatge sigui més car tots hi estan d'acord. És molt sa que hi hagi una franja de gent indecisa que en unes eleccions faci un vot útil, perquè, si no, les campanyes de propaganda serien inútils. No tots hem d'anar a votar amb una militància coneguda.»

«Amb la lectura aconseguirem la felicitat, però només si som capaços de fer l'esforç necessari per conquerir-la.»

«Cadascú ha de trobar el seu camí per ser feliç. Primer ens hem de preocupar per nosaltres mateixos i gaudir llegint. Els altres ja ens seguiran.»

L'obra per a adults (1979-1999)

En els vint anys compresos entre el 1979 i el 1999, Emili Teixidor va començar el seu camí en la narrativa per a adults. És una obra de total maduresa des de l'inici, potser perquè l'escriptor s'inicia en el gènere quan ja té 46 anys, o potser perquè ja duia una trajectòria important de textos per a infants i joves i per a la premsa. Teixidor sempre afirmarà que la narrativa per a adults l'escriu quan té realment alguna cosa interessant a dir, i que ho fa des de l'absoluta llibertat, sense estar cenyit per les regles que marquen l'escriptura per als més joves.

Teixidor inicia la seva singladura amb *Sic transit Glòria Swanson*, un recull de contes que publica el 1979 i que el 1980 li va valer ja el reconeixement dels lectors, en recollir el premi de la Crítica Serra d'Or en la modalitat de Narrativa. En un país on hi ha tants premis literaris a les obres inèdites, a Teixidor sempre el van motivar i agradar molt més els premis que es donaven a posteriori, un cop que l'obra ja era al carrer.

El fet d'iniciar-se en el procés de l'escriptura per a adults pels relats no deixa de ser simptomàtic. Teixidor segueix exactament les mateixes passes que la majoria dels escriptors de la seva època i sobretot que els immediats successors, els autors nascuts a la generació dels quaranta i que comencen a publicar a finals dels seixanta i principis dels setanta, conformant l'anomenada

generació dels setanta. Tant entre ells, com entre els seus immediats predecessors (Baltasar Porcel, Antoni Serra –tot i que en el cas d'aquest segon autor mallorquí és diferent perquè ell s'incorpora més tard a la llengua catalana després d'uns inicis en castellà) van iniciar en la majoria dels casos la seva trajectòria amb els relats breus o, en tot cas, amb novel·les molt curtes, que sovint es presentaven als premis que es començaven a convocar arreu del país. Aquestes primeres publicacions –en el cas que es publicassin, perquè sovint, si no era un llibre sencer solien ser relats esparsos que no veien la llum o que es publicaven en obres col·lectives o publicacions periòdiques– venien a ser el mossatge a pagar abans d'inciar-se en la novel·la.

Certament, la situació el 1979 ja era molt diferent i Teixidor hauria pogut entrar en la novel·la directament, però prefereix fer-ho amb un d'aquests llibres que imperen als anys setanta: una llarga narració inicial (una *nouvelle*), acompanyada de peces més breus. Però el que passa és que les narracions estan datades entre el 1963 i el 1969, i a dues ciutats, Barcelona i Londres. És a dir, que independentment de les reescriptures posteriors, l'obra original estava llesta per a ser publicada a finals dels setanta, coincidint amb l'esclat de la nova narrativa catalana. Però Teixidor esperà deu anys més. Aquestes dates ens presenten un Teixidor que s'inicia en la narrativa per a adults no de forma precoç, però sí amb normalitat; al voltant dels trenta anys comença la redacció d'aquest seu primer volum.

Així, ens ofereix un llibre on ja s'apunten els grans temes que tractarà amb posterioritat a la seva obra per a adults: la reconstrucció de la postguerra a la Plana de Vic; la brutalitat de la infantesa a pagès; el franquisme i el poder de l'església; i el llenguatge i la llengua literària. Tot això ja hi és i ja s'apunta a *Sic transit Glòria Swanson*, on des del primer moment ens demostra que és un escriptor que farà de la tècnica i de la llengua dos trets distintius de primer ordre. Teixidor no voldrà mai lectors conformistes, els demanarà implicació i una certa dosi d'esforç per

anar-lo acompanyant en aquesta aventura que és la reconstrucció d'un país. És un volum de relats en el qual predominen els textos en primera persona i on hi ha una forta connexió entre tots ells, bé sigui per l'ambient o bé perquè unes narracions entronquen amb les altres. És a dir, Teixidor no ens ofereix el típic aplec de relats on cada peça és totalment independent una de l'altra (una opció ben legítima, car els relats són per si mateixos peces closes), sinó que tot forma part d'un mateix món que es proposa narrar des d'aquesta primera obra per a adults i que després apareixerà sempre en les seves novel·les.

El periodista Josep Faulí saludà així (en versió castellana, és clar), l'aparició del llibre des de les pàgines de *La Vanguardia*: «Sens dubte hi ha un realisme, profund però no dogmàtic, en relació amb el qual, sens dubte, l'autor ens retrotreu ostensiblement a la data de redacció al·ludida [...]. I hi ha també, de forma predominant, una localització de l'acció a la Plana de Vic, i especialment a Roda de Ter, localitat que Martí i Pol havia vinculat abans decisivament a la creació literària catalana. I hi ha, també, abundància de tons foscos, malgrat una exposició flexible i esquitada de vida, que, inevitablement, fan pensar en els aspectes més ombrívols de Víctor Català. És un mateix drama humà, situat també en un marc rural de forma general, i obert a les tragèdies que l'home protagonitza d'una o altra manera: bogeria, enverinament, suïcidi, homicidi, afusellament i guerra, guerra civil. Perquè una altra característica dominant en aquest llibre d'Emili Teixidor és ser el reflex d'una societat que viu la guerra en present i en passat, i no una guerra qualsevol considerada com a plaga humana abstracta, sinó, de forma precisa, la nostra guerra i la revolució de 1936-1939. Teixidor ha fugit de tota grandiloqüència en l'expressió, però no ha estalviat cap crueltat centrada en l'home, un home que, sense solució de continuïtat, pateix i fa patir.»

Molts anys després, el 2003, quan va aparèixer *Pa negre*, Julià Guillamon va afirmar que «*Sic transit Glòria Swanson* va

ser un dels llibres fetitx de la transició. Es va publicar dos anys abans que *Històries de la mà esquerra* de Jesús Moncada, i entre crítiques favorables i recomanacions positives es va convertir en un punt de referència: un exemple claríssim que a partir de les essències més profundes del ruralisme, gràcies a les vivències directes passades per la cultura es podia escriure literatura de gran qualitat.»

Nou anys després d'aquesta primera entrada a la narrativa per a adults, Teixidor dona a conèixer la seva primera novel·la, *Retrat d'un assasí d'ocells*. És el 1988. Ara l'escriptor ja és un home de cinquanta-cinc anys consolidat com un dels principals narradors del país per a infants i joves i periodista de renom. En aquesta primera novel·la ens trobem de nou els paisatges de la Plana de Vic i amb un poble innominat proper a la capital de la comarca. A través dels records del Tori (el protagonista adult i narrador que torna al poble) i de la fragmentació pròpia de la memòria, on un record porta a un altre no sempre en successió lògica, descobrirem novament la postguerra en un petit poble, que pot ser una al·legoria de la postguerra en qualsevol indret del país (rural, és clar).

Així, la intriga ens mou per aquests records i veurem i viurem uns fets luctuosos per una banda i per l'altra el record de venjances i amors prohibits que es mesclen amb el pas del temps i els aires de llegenda. Segons explica Joan Josep Isern, «el símbol dual de l'ocell –imatge de llibertat quan vola pel cel i d'immobilitat quan està tancat en una gàbia– és la representació perfecta d'una societat en l'interior de la qual es va covant l'ou de la serp, el feixista caragirat contra la seva gent que uns anys després Teixidor elevarà a la categoria gairebé de mite amb l'estremidora *Pa negre*.»

El personatge de Teixidor, el Tori, ens transporta a l'inici de l'adolescència, a un moment en què els misteris i els interrogants quasi sempre resten oberts o les respostes s'han d'escoltar d'alguna manera per acabar desembocant en el sentiment de ràbia i frustració. I és clar, la fragmentarietat del llibre –que Teixidor ja

havia assajat a *La meva germana és boja*, la narració que obre *Sic transit Glòria Swanson*— acaba fent que les peces encaixin a poc a poc i els misteris vagin aclarint-se. Pel llibre, com en bona part de l'obra de Teixidor, també hi plana l'ombra de les identitats sexuals.

Retrat d'un assassí d'ocells sí que és una obra totalment de maduresa de Teixidor. El públic i la crítica li va dispensar una molt bona acollida. Així Joan Orja ens diu: «Dues-centes denses pàgines en les quals el seu passat, el temps quasi perdut de la infantesa i la joventut, s'ha anat reconstruint amb la pacient expectació del detectiu atent al detall clau insignificant, amb el savi respecte i la implacable curiositat de l'arqueòleg que penetra per primera vegada en una cripta segellada, amb la confiança amb les paraules i en el seu potent misteri amb el qual el poeta s'entrega a la seva llengua natal. [...] Teixidor, com el detectiu que persegueix els seus enigmes, la memòria de la infantesa; com l'arqueòleg, dóna sentit als signes del passat, la seva experiència de la postguerra civil espanyola; com el poeta, a la fi, recupera a través de les particularitats del seu llenguatge el color i el caràcter de la seva comarca, Osona. Com si fos una caixa de Pandora, *Retrat d'un assassí d'ocells* és una novel·la rica i complexa, que conté mil mons, mil personatges, mil històries, reflex del mal i el bé que nien en l'esperit de l'home.»

Per la seva banda, un dels grans homenots de lletres del país, Isidor Cònsul, ens diu d'aquestes dues primeres obres de Teixidor: «A partir de 1979, però, la seva narrativa experimentà un canvi important amb la publicació de *Sic transit Gloria Swanson*, primer recull per a adults i també l'escapça de recreació dels paisatges i mites de la infantesa a Roda de Ter, en els anys difícils que seguiren la guerra civil. I just en aquesta perspectiva s'insereix *Retrat d'un assassí d'ocells*, una novel·la que participa del gruix evocador i recordatori de bona part de les narracions del llibre anterior, fins al punt d'encaixar en la mateixa cruïlla de coordenades espacials, temporals i mítiques [...]

Ras i curt, el món d'una infantesa que no fou cap paradís, ara un punt magnificat per les giragonses de la memòria. Fins i tot gosaria insinuar, amb les precaucions que calgui, que *Retrat d'un assassí d'ocells* recupera, amb un efecte multiplicador i una estructura molt més complexa, el mateix esquema de la narració *Ara ja no canten*: la història d'un misteri local adobat amb assassinats i presentat d'una manera retallada, fragmentària i progressiva. Com succeeix, de fet, amb els enigmes tèrbols que es desenterren a poc a poc i que marcaren profundament la infantesa del protagonista de la darrera novel·la d'Emili Teixidor.»

Així doncs, tenim un home de cinquanta-cinc anys, que en fa vint-i-cinc que es dedica a això d'escriure (si ens fiem de la cronologia que ell indica per als seus relats) i que ja és un escriptor plenament consolidat en el camp de la narrativa per a infants i joves. Teixidor fa molt de temps que ha abandonat Roda de Ter, on només hi torna de tant en tant perquè la transformació del paisatge és quelcom que li fa mal, però l'escriptor no ha abandonat mai aquest territori. Al contrari, ja l'ha convertit en un espai mític, l'espai de la seva literatura.

Els lectors de la seva obra per a adults hauran de tornar a esperar un bon grapat d'anys, en concret onze, per tenir un nou lliurament de la seva obra. I és que no és fins al 1999 que ens ofereix la seva obra *El Llibre de les Mosques*, que li val el premi Sant Jordi, el més important que s'atorga al país a un llibre inèdit. Però abans d'arribar a aquesta novel·la, Teixidor ja ha arribat als cims de la consagració com a home de lletres. El 1990 és nomenat escriptor del mes per la Institució de les Lletres Catalanes; el 1992, l'any olímpic, se li atorga la Creu de Sant Jordi per la seva trajectòria com a escriptor i com a divulgador de la literatura; el 1995 torna a obtenir el premi de la Crítica Serra d'Or, en aquest cas en el vessant de narrativa per a infants i joves per *Cor de Roure*, un dels seus llibres que més s'estima; i el 1997 rep el Nacional de Literatura del Ministerio de Cultura per la primera narració de la Formiga Piga. Són els anys en què s'inicia la

traducció abundant de les seves obres. Les dues per a adults ja tenen traducció al castellà, així com nou més d'infantils, i també se'l tradueix a França, Itàlia i el Brasil, en tots aquests casos per obres infantils i juvenils.

I llavors arribà el Sant Jordi, que a ell li va ser atorgat al Pavelló Nou de Lleida. En aquella ocasió, el jurat del Sant Jordi estava format per Carme Arnau, Jaume Cabré, Joaquim Molas, Marta Pessarrodona i Ramon Pla; i Teixidor va qualificar el llibre com a «reflexió moral». *El Llibre de les Mosques*, una novel·la novament ambientada a la Plana de Vic en el llarg període del franquisme i en els inicis de la democràcia, combina dues accions que es van unint. D'una banda hi ha *El Llibre de les Mosques*, dipositat a l'Arxiu Episcopal de Vic, i que és el llibre en el qual les autoritats eclesiàstiques anotaven les infraccions de les normes morals del clergat, i molt especialment aquelles que feien referència a les qüestions sobretot de tipus sexual, mentre que de l'altra ens explica la història d'una mestra jove, afectada d'infantilisme, que n'acabarà essent la dipositària. La història de la creació de la novel·la –que es va sobreposar a altres projectes del novel·lista que havia anunciat, com un llibre sobre la banca catalana que potser es va refredar quan va sorgir l'escàndol de l'entitat financera– va néixer quan la periodista Montserrat Casals li va explicar a París l'existència d'un volum d'aquestes característiques. A partir d'aquí, Teixidor va renunciar a intentar escatir què hi havia de cert o de fals en aquesta troballa: la història li va semblar extraordinària. Tant com per fer-ne una novel·la.

El Llibre de les Mosques torna a ser una d'aquestes peces literàries en les quals Teixidor demana la implicació del lector, ja que ens presenta nombroses alteracions temporals en forma d'analepsi, mentre que ens mostra el misteriós llibre secret on es consignen els delictes i les situacions compromeses per l'església des de la Inquisició fins al segle xx, un llibre que se salva de l'espoli de la Guerra Civil en ser dipositat durant la guerra en un bordell i que acabarà després en les mans de la jove mestra.

Una altra trama narra precisament la vida d'aquesta mestra a la postguerra rural i als inicis de la democràcia, ja traslladada a Barcelona. A la novel·la s'hi barregen elements policíacs, de misteri i fins i tot maquinacions satàniques, però també homenatges a la figura de les dones intel·lectuals catalanes i feministes de la transició. En el moment de l'aparició del llibre, Teixidor va explicar que «el meu objectiu no ha estat fer una investigació històrica, sinó narrar uns fets de ficció, que em donen peu a introduir reflexions morals que els personatges fan sobre les transgressions sexuals. Després de la guerra, les reflexions eren quasi més perilloses que els mateixos fets. Però ara tot és banal. Avui no tendria sentit escriure un llibre de les mosques perquè el sexe està banalitzat. Només cal veure els anuncis per paraules dels diaris.»

Teixidor es consagrava així amb la seva tercera obra per al públic adult. Havien passat vint anys des de la primera publicació, i més de 35 des de l'inici de l'escriptura. Pel camí quedava una trajectòria sòlida en la literatura per a infants i joves i en el periodisme cultural. Però la vida encara depararia sorpreses a aquest home de 66 anys que acabava de guanyar el Sant Jordi. I la sorpresa es diria *Pa negre*.

Les paraules escrites (a la premsa)

Si en el primer apartat dedicat a les paraules de Teixidor en recollíem algunes de dites en entrevistes, ara ens proposam recollir-ne només algunes aparegudes en articles de premsa dels darrers anys. Som perfectament conscients que podrien ser moltes més i que queda una tasca ingent per fer que algun dia s'hauria de plantejar: fer un aplec –o com a mínim una bona antologia– dels seus nombrosos textos periodístics.

«Ara que ha canviat el Conseller de Cultura –i que consti que l'anterior, Tresserras, i l'actual, Mascarell, em semblen dues magnífiques persones amb prou competència per realitzar una bona tasca– ens hauríem de preguntar –i la societat d'exigir– què podem esperar de crítica i anàlisi a fons d'una cultura la màxima aspiració de la qual sembla que sigui obtenir una subvenció com més alta millor? És que un autor subvencionat s'atrevirà a plantar cara a qualsevol autoritat amb la fermesa de la Jelinek a Àustria? I és que un autor sense la llibertat de criticar, opinar, presentar els aspectes més negatius de la nostra societat i els fets més reprovables del govern pot tenir alguna força? Uns autors o editors que depenguin de la mamella governamental difícilment s'atreviran a posar en qüestió la gestió dels polítics en el govern, i menys de manera crua, clara i picant.»

«Ara, amb el català a les aules, caldria crear uns instruments semblants però actuals, més eficaços i tot, i amb voluntat de futur, per enfortir els hàbits de lectura i facilitar el camí a un coneixement postescolar de la tradició literària, de l'interès per les creacions pròpies. Perquè sense creació pròpia no hi haurà ni teatre, ni periodisme, ni cinema..., ni identitat cultural.»

«Si l'ordinador arriba a la flexibilitat del llibre i ens dóna un bon servei, triarem el que ens convingui. Però ningú no espera que gràcies a l'ordinador surtin nous Lull, Pla o Rodoreda, i una llista inacabable. Sortiran com han sorgit sempre, pel geni i l'esforç personal. Altra cosa és que els llegim en paper o en pantalla. I que la pantalla ens ofereixi uns bons i nous serveis. Però si darrere el paper o la pantalla no hi ha persones, tururut viola, ja podem plegar.»

«Una de les tasques més importants de l'educació és precisament l'aprenentatge de l'esforç. Si no hi ha un mínim d'exigència, de necessitat d'esforçar-se una mica, no hi ha progrés ni educació possibles. I cada cop ho farem millor, tot, fins i tot el que fem malament.»

«Potser el millor és que ens passem tots als mitjans audiovisuals protegits i ben pagats pel govern, en una competència deslleial, i deixar els escriptors i periodistes pobres i desemparats a la cantonada? Saben bé el paper important de la literatura de creació en la formació intel·lectual, estètica i moral de la joventut? Es pensen que a tots els adolescents els han d'agradar els mateixos títols? On queda la llibertat d'elecció en aquest afer? I quin paper tindrà la biblioteca del centre? Si la SGAE vol cobrar fins i tot per cantar cançons a la perruqueria, qui protegeix els escriptors catalans? Qui se n'ocupa? No tenen idees per estimular la creació del país i fer que els autors no siguem els darrers micos de la societat? Es gasten milions per aixecar un Teatre

Nacional i no fan res per estrenar nous autors? Arquitectura sí, creació no! I els exemples podrien omplir el diari. Volen que el país es quedi sense producció pròpia? Si a les llibreries els títols i autors de fora són gairebé més de la meitat que els del país i en algunes matèries majoria absoluta, què ha de passar més per protestar com tothom?»

«S'oblida, quan es parla de literatura catalana, que les condicions materials en què han de treballar els escriptors freguen la misèria. El voluntarisme dels temps de plom, en molts aspectes, encara subsisteix. I diuen que hem de ser competitius!»

«Així com la invenció de la roda va suposar una extensió dels peus i les cames, i el telèfon una extensió de les orelles, o la televisió i el cinema i la fotografia, una extensió de la vista, el llibre i la lectura són una extensió de la ment, del cervell. I si a les escoles tracten la gimnàstica i els esports com a temes importants, obligatoris i tot, i no parlem de l'espai privilegiat que dediquen diaris i televisions als esports, sobretot al futbol, no s'entén per què dediquen tan poc espai als llibres i a la lectura. Deu ser perquè no saben com fer-ho, o per què no els importa gens l'extensió dels cervells dels espectadors.»

«Amb la novel·la passa igual, cada vegada hi ha més guardons, i el públic i els jurats –no tots– s'han adonat que una cosa és un descobriment cultural i una altra un llançament comercial, i que el que voldrien els editors és que les cerimònies artístiques fossin també cerimònies comercials. No és el mateix descobrir una obra nova que llançar un producte nou. Passa també que hi ha premis molt diferents: hi ha els descaradament comercials, els institucionals i els altruistes. Els jurats dels primers no són lliures de deixar el premi desert: o algú s'imagina que es pot convocar tots els mitjans en un hotel ple de convidats d'upa una nit de tardor per dir-los que no han trobat res que valgui la pena? I el

mateix podríem dir de portar el públic a Puigcerdà o a Vic, una nit d'hivern, pagant un sopar de cuinat industrial, per fer-los tornar a casa amb les mans i les ments buides? Per evitar això l'editor o promotors solen demanar a escriptors més o menys coneguts i eficaços una obra, amb el benentès que si el jurat creu que hi ha alguna obra de les presentades que és millor que la sol·licitada, no es farà cap injustícia i es premiarà l'escollida i es publicarà la demanada.»

«El govern i les institucions es deixen temptar per l'èxit fàcil i les lluminàries de tots els aparadors, normalment d'eficàcia efímera. Penso en el cost de muntatges teatrals, d'obres i autors prou coneguts, perquè amb les subvencions que reben gairebé totes les companyies algun dia haurien pujat a escena gràcies a l'habilitat dels productors privats. En canvi, sense l'ajut oficial, és difícil rescatar de l'oblit una colla d'obres importants i que no podem menystenir. Per què no s'edita una col·lecció amb suport oficial, o fins i tot amb segell oficial, dels títols i els autors que el públic, atret sempre pel més cridaner, més fàcil i més comercial, pot desconèixer simplement perquè ningú no es recorda de la seva existència? L'administració es justifica per això: per la seva neutralitat i justícia. Normes i no uns tant i uns altres tant poc!»

«La història petita no es recorda, habitualment, i una de les funcions de la novel·la és precisament fer memòria.»

Pa negre per a Els convidats (la narrativa per a adults II)

En l'obra de l'Emili Teixidor hi ha un punt d'inflexió de primer ordre, que arriba tardà però inevitable, i que el consagra com un dels nostres grans clàssics contemporanis: *Pa negre*. El 2003 l'escriptor va lliurar aquesta novel·la a l'editorial Columna i ràpidament va començar un èxit sense aturall que li va valdre el premi Crexells del 2003; el Lletra d'Or, el Premi Nacional de Cultura de Literatura i el Maria Àngels Anglada, l'any 2004. Tots ells premis de la crítica.

A *Pa negre* ens tornam a endinsar en aquest món terrible de la postguerra i no ens movem de l'escenari preferit de Teixidor: la Plana de Vic. L'Andreu, un noi que té el pare empresonat per roig i la mare treballant en una fàbrica, arribarà a una masia de pagès on l'esperen uns seus parents. I aquí descobrirà el món dels adults, la iniciació al sexe, l'amistat, la narrativa oral, els jocs a l'aire lliure. Un món rural on no hi ha fam però on no hi ha més que el pa negre que és una al·legoria del món dels vençuts, però on si se saben aprofitar bé les oportunitats s'acaba formant part del bàndol dels vencedors.

En el moment d'aparició de la novel·la, Teixidor va afirmar que podia ser una crònica, «una crònica d'aquells anys a la Plana de Vic», però també «una metàfora d'un país, el nostre, que no sols procura assimilar una derrota sinó que accepta una

victòria que no és la seva.» L'escriptor assegurà que a la novel·la hi havia moltes experiències seves, però també de moltes altres persones i que el que li interessava era reflectir el món rural de l'època «potser perquè tots els mons perduts presenten una certa nostàlgia», especialment «si és el món que s'ha viscut de jove». Va ser una època de silencis i a l'escriptor li va interessar donar veu a aquests silencis perquè «les noves generacions han de conèixer com vivien les anteriors.»

I així, a la novel·la hi planen alguns dels grans temes de l'obra teixidoriana: la transformació del món rural en món fabril, especialment a determinats pobles i colònies tèxtils; el treball de la dona en aquest entorn en condicions especialment dures i cobrant molt menys que els homes; la importància de la capitalitat de comarca, en aquest cas Vic, que es presenta com la gran ciutat i la civilització per contraposició a la vida a pagès; i tota la situació de misèria moral, política i física de la postguerra.

Andreu Sotorra en va fer una ferma defensa de la lectura per les generacions més joves quan digué que «*Pa negre* té aquells ingredients tantes vegades trobats en les millors novel·les de la misèria del postnazisme i tan escasses en la literatura catalana de la misèria del postfranquisme. Per això és una de les novel·les essencials per a la generació que, per sort, ara només viu les conseqüències d'una guerra com un documental en color a l'hora de dinar i que desconeix encara les conseqüències que han marcat la generació dels avis i, de rebot, la dels pares.»

En una entrevista feta amb motiu de la publicació del llibre, l'escriptor diu de la seva obra que «*Pa negre* vol ser una metàfora del país, que està infantilitzat. Aquest país no és que sigui bisexual, és que és binacional! És un país esquizofrènic. Si ni tan sols sabem a quin país pertany la nostra selecció de futbol, si a Catalunya o a Andorra... Hem acabat acceptant una victòria que no era nostra, resulta que érem els més comunistes i els més anarquistes i de cop i volta vam ser abduïts pels guanyadors i tots ens vam tornar franquistes. Ens va passar com a Polònia però

al contrari, que de cop i volta els van fer a tots comunistes... A mesura que la Catalunya rural passava a ser industrial i després de serveis, les generacions anaven oblidant el passat i aconseguien mantenir el país en un estat mental infantil.»

No cal dir que la novel·la va generar de forma immediata una gran quantitat de crítiques i notícies en premsa, que es van anar multiplicant a mesura que començava a obtenir guardons i especialment guardons atorgats per la crítica. Ponç Puigdevall escrivia que «en un principi, la base de *Pa negre* són les malifetes, els secrets i les entremaliadures que protagonitzen el narrador i els seus amics a l'arcàdia que s'inventen dins el bosc que envolta la masia i, més que la cara evident d'una realitat i un rerefons social d'aspecte ben sòrdid que tan sols s'insinua, el que preval és la descripció d'uns ritus agrícoles i els sacrificis vitals que la gent ha de fer per sobreviure a la intempèrie moral. De mica en mica, però, es va produint un tomb de perspectiva a favor de la complexitat i l'alta tensió, com si s'eixamplés la mirada del narrador a mesura que experimenta les virtuts i les misèries de l'art de fer-se gran i aprèn a sentir la desgràcia i la força de saber-se exclòs de l'àmbit on habita. Aleshores és quan es manifesta el clima de violència soterrada que impera arreu, aleshores és quan el dèbil equilibri familiar s'enfonsa i quan s'escenifica de forma directa l'impossible combat entre la decadència del món vell i l'empenta incessant del món nou: els signes rituals han de deixar pas als signes de la Història, i el lector no pot deixar d'establir una relació entre el que fa Emili Teixidor i el poder líric que Vittorini i Pavese concedien a la seva narrativa. *Pa negre* també dóna una altra lliçó: serveix per reflexionar com, a partir de les característiques essencials que defineixen el ruralisme, es pot construir una novel·la que s'enlairi cap una zona ben allunyada del folklorisme i la falsa nostàlgia. Es tracta tan sols de ser capaç de triar la matèria narrativa oportuna, de saber-la manipular verbalment, d'aconseguir ocultar el dur torrent emocional mentre s'escampa i nodreix silenciosament

cada escena. No és gens fàcil, però Emili Teixidor ho ha fet com si seguís un camí net i clar i molt a la vora de l'estat de gràcia dels escriptors majúsculs.»

Per la seva banda, Jaume Aulet en un llarg text sobre la novel·la assegura que «el fet d'haver optat per un títol tan connotat com el de *Pa negre* ja posa en relleu aquest referent col·lectiu. Des del punt de vista literari, el principal repte de la novel·la el tenim en la fixació del punt de vista. La pretensió és aconseguir una narració en primera persona des de la perspectiva d'un narrador adult que es mira els fets com a cosa ja passada, però que al mateix temps no pot adoptar un punt de vista del tot distanciat perquè el que pretén és oferir la visió del món tràgic de la postguerra des de l'òptica d'un infant. Aquesta situació intermèdia obliga a plantejar-se en tot moment el to a adoptar, cosa que exigeix un treball important des del punt de vista narratiu, el qual és, de fet, un dels mèrits més importants del llibre. Potser per això, una de les virtuts és la preocupació que s'hi adverteix pel llenguatge. Aquest control és el que permet al novel·lista, a través del narrador, encertar el to adequat per transmetre al lector una visió de les coses que no pot ser ni massa propera als fets ni excessivament distanciada. Si tenim present aquesta pretensió –que és d'estil i, per tant, de llenguatge– entendrem millor que al llarg del llibre hi hagi molts moments en què es posa de manifest la importància concedida a la paraula com a mecanisme dels personatges per a endinsar-se i comprendre la realitat.»

Passa molt sovint que els grans llibres, els punts d'inflexió, posen el llistó molt alt per després reprendre la mateixa activitat. Però Teixidor no volia renunciar a escriure i el 2006 va publicar *Laura Sants*, que possiblement és la pitjor de les seves obres literàries per a adults. És clar que estam parlant de Teixidor, i aquesta obra que potser és la més fluixa, seria el cim màxim de moltíssims d'escriptors. Però malgrat tot el que apunta i tot el que explica, sembla una obra de transició entre *Pa negre* i la meravellosa joia que és *Els convidats*.

L'escenari de *Laura Sants* torna a ser la Plana de Vic. En aquesta ocasió el protagonista és l'Andreu, un guionista de televisió bisexual, que torna a aquests escenaris de la seva infantesa, per tal d'analitzar què en queda de la fidelitat a les parelles, i ho fa seguint les passes d'un dels grans clàssics de la literatura catalana: *Laura a la ciutat dels sants* de Miquel Llor. Aquesta excusa acabarà portant el protagonista a endinsar-se en la contemporaneïtat municipal, a les corrupcions i als misteris ocults de les subvencions europees i així podem veure com la corrupció política es relaciona directament amb una corrupció sentimental. I així, a aquesta ambivalència en les relacions que mostra el protagonista, se li superposen algunes de les xacres contemporànies, com la xenofòbia creixent a la contrada.

Pel mig queden els homenatges a Llor, però també a altres personatges inoblidables de la literatura universal com puguin ser Anna Karenina, Ana Ozores o Emma Bovary. I de passada intentar recuperar la validesa d'un llibre menyspreat com és *Laura a la ciutat dels sants* pel fet d'haver estat durant molts anys lectura obligatòria als instituts. No és pas poca cosa.

El 2010, però, Emili Teixidor torna als escenaris i al temps històric que sempre li han funcionat i ens ofereix *Els convidats*, una novel·la més apropada en extensió al *Retrat d'un assassí d'ocells*, però en la qual desplega el ventall de totes les seves arts tècniques. En aquesta novel·la torna a exposar-nos un estol de personatges que des de l'epicentre de la ruralia osonenca exposen la misèria moral del franquisme. És una obra compacta, sòlida, d'una peça, duríssima que s'obre amb un recorregut inicial quasi cinematogràfic sobre la taula plena de comensals i on comencen a desgranar-se els variats registres lèxics que conformaran la identitat de cada un dels personatges. La novel·la demostra que l'ofici de narrador de Teixidor es mantenia ben viva en aquesta darrera obra, i que el conjunt de tècniques desenvolupat al llarg de més de 40 anys d'escriptura eren una marca de la casa.

Joan Triadú va fer una crítica del llibre i va explicar que «però com que la veritat de la novel·la i la seva qualitat narrativa excel·leixen en l'expressió de la lentitud, gairebé proustiana, dels fets, la descripció de les motivacions dels personatges va portant a poc a poc al mateix passat, causa i raó del present, en el qual el temps s'estira durant dos dies, separats per les dues parts en què està dividida la novel·la. Tant en un dia com en l'altre tot és parlar dels forasters, els convidats, els quals des de les seves altures polítiques han de canviar la vida de la població. De fet *Els convidats* és una novel·la històrica, d'un temps i d'un lloc que l'escriptor tracta amb una emoció profunda perquè, dic jo, li pertanyen, com la seva infància. Un nen de deu anys s'adona de molt d'allò que l'envolta, més que els grans no es pensen. Tant en *Retrat d'un assassí d'ocells*, com en l'obra mestra de la seva novel·lística fins ara que és *Pa negre*, Emili Teixidor excava una terra fangosa, amarada de sofriment i del perquè sí de tanta indignitat. N'extreu a poc a poc una gent que és la diversitat vivent, però lligada i ben lligada, com havia promès el dictador. I tanmateix, no se sap com, del manat encongit en sorgeixen al capdavant un ram de flors i una veu. Sí, *Els convidats* és una novel·la de denúncia i la més equilibrada –i per tant més eficaç– de les que conec en català; però no s'atura a presentar els fets des de fora: s'alenteix molt, proustianament, a fer-ho veure tot des de dins dels personatges i fins i tot des de l'aire que vola pel bosc i des del Ter esvalotat.»

Com expliquen les professores de la Universitat de Vic, M. Carme Bernal i Carme Rubio referint-se al conjunt de l'obra de l'escriptor de Roda de Ter poc abans que se li atorgués el doctorat Honoris Causa, «Teixidor sempre ha destacat per la qualitat literària de la llengua, capaç de fer-se flexible i d'adaptar-se a les veus dels personatges, la vida dels quals sempre està emmarcada en un moment històric concret. L'autor és conscient que vol recuperar l'expressivitat i les formes de llenguatge que ja no s'utilitzen, però que formaven part d'una comunitat i

que ajuden a la reconstrucció de tot un entorn. És una manera de salvar el “temps perdut” a través de les paraules, d’una forma semblant a com Marcel Proust rescatava el seu passat a través de les sensacions a l’obra *A la recerca del temps perdut*. Des d’aquesta perspectiva es pot considerar que la narrativa d’Emili Teixidor constitueix el testimoni d’una realitat viscuda, sovint mostrada amb tota la cruesa, com si fos una crònica feta des del punt de vista dels perdedors de la guerra o dels opressors de la postguerra.»

Una obra que en aquests darrers anys torna a escampar-se pel món, amb fins a onze traduccions de llibres infantils i juvenils al castellà, així com també *Pa negre* i *La lectura i la vida*. Traduccions així mateix al gallec i al grec de *Pa negre*, les quals ajuden encara més a fer de Teixidor un clàssic.

La sortida del llibre *Els convidats* va coincidir amb una altra empresa molt important a la seva trajectòria per a adults: la decisió d’Agustí Villaronga de fer una pel·lícula amb *Pa negre* (i aprofitant elements de *Retrat d’un assassí d’ocells* i *Sic transit Glòria Swanson*) el 2010. La proposta va néixer de la productora Isona Passola, qui després de la mort de Teixidor va escriure que «com a novel·lista, una virtut que el fa indiscutible és l’habilitat en la creació dels personatges de les seves novel·les. Els caràcters són forts, radicals en confrontació amb uns entorns adversos. Molt especialment en el que podem anomenar l’ànima femenina. Entén el món de la dona com ningú i sobretot el de la dona treballadora, que literàriament ha estat silenciada; la dona que ha estat un dels pilars de la indústria tèxtil, que ha fet compatible per necessitat les 15 hores de feina diària amb el fet de tirar endavant els fills i la família, i que ha contribuït a la riquesa del país des de l’anonimat. I els nens. Com a bon mestre i pedagog que ha estat, ha pogut recrear en les seves narracions el món dels nens des dels seus ulls, sense els paternalismes ni les contemplacions amb què habitualment es tracten les criatures, una de les claus que han fet que *Pa negre* hagi estat un èxit

tan gran. Perquè Teixidor ha estat el gran especialista a pouar les emocions humanes gratant roca viva, i això ho entén tothom, perquè el llenguatge de les emocions és universal. I el marc de les postguerres també és i l'ha fet universal perquè tothom ha patit una postguerra. I la nostra, que diu que va ser molt més dura del que ell l'ha descrit, l'ha explicada des de la complexitat humana, no des de la ideologia.»

Potser va ser per tot això que Passola va convèncer Villaronga per fer aquesta pel·lícula. Teixidor li va posar fàcil. Havia vist *El mar*, l'adaptació que el mallorquí havia fet de la novel·la de Blai Bonet i se'n fiava, sabia que estava en bones mans. Va ser una manera de fer que va funcionar. Els resultats no es feren esperar i a banda d'una gran pel·lícula, *Pa negre* va aconseguir una projecció brutal que va arrencar el 2010 al festival Internacional de Sant Sebastià amb el premi de millor actriu per a Nora Navas i que després va enfilat la recta que la va dur a aconseguir tretze premis Gaudí i nou premis Goya, inclosos el de millor pel·lícula i millor director i, sobretot, un de molt especial, el premi al millor guió adaptat. Amb tot aquest reguitzell de guardons, la pel·lícula també va aconseguir ser nominada per l'acadèmia espanyola com el film que l'havia de representar als Oscar d'aquell any i va estar quasi a punt d'arribar a la gran cita cinematogràfica anual. *Pa negre* havia aconseguit una altra fita: partint de textos d'Emili Teixidor havia estat la primera pel·lícula catalana a emprendre la cursa per l'Oscar de Hollywood. I això va tenir una plasmació encara més notable: *Pa negre* ha esdevingut un fenomen de vendes constant i perllongat en el temps i potser l'obra més coneguda de la narrativa per a adults de Teixidor.

Un honoris causa per a una universitat

El 23 de febrer de 2012 la Universitat de Vic va viure una de les cerimònies que la consagren com a temple educatiu: va atorgar el seu primer doctorat Honoris Causa. Emili Teixidor va obtenir la màxima distinció universitària d'un centre jove –la Universitat va ser fundada el 1997– però amb precedents molt notables com les escoles universitàries, entre elles les d'educació, on Teixidor va impartir més d'una xerrada i més d'una conferència als futurs mestres sobre la importància de la lectura.

La *laudatio* de Teixidor la va fer el seu amic Ricard Torrents, que va ser el primer rector de la Universitat, i amb qui Teixidor havia emprès projectes ben llunyans en el temps com la revista *Oriflama*, en els anys setanta. Torrents forma part del que es va anomenar el Grup de Vic i és un dels màxims especialistes en Verdaguer, i fou l'home que es va encarregar de fer la transició entre els estudis generals universitaris de Vic i la nova Universitat, un somni en el qual va esmerçar vint anys de la seva vida.

En un article publicat a la premsa precisament el 23 de febrer, el professor Torrents afirmava que «l'elecció d'Emili Teixidor com a primer Doctor Honoris Causa és plenament coherent amb el relat i el tram de la Universitat de Vic: va començar fent de mestre a l'escola de Roda de Ter on havia anat a estudi, va saltar a l'escola d'excel·lència Betània-Patmos de Barcelona i va

emprendre una carrera de pedagog i d'escriptor tot terreny que l'ha convertit en pioner de l'estudi dels hàbits de lectura i en un dels creadors més potents de literatures infantils i juvenils, amb llibres de vendes milionàries com *L'ocell de foc*, i en un novel·lista de gran format, capaç de teixir la saga narrativa que va de *Sic transit Glòria Swanson* i *Retrat d'un assassí d'ocells a Pa negre* i *Els convidats*. Ningú com aquest gran teixidor no hauria pogut representar millor els valors humanistes de l'educació, inspiradors del projecte de la Universitat de Vic, que són a la base de la institució universitària de tots els temps. Valors sense mercat, que no es venen ni es compren, però es comparteixen en el lliure intercanvi de l'estudi i la recerca.»

El context del doctorat Honoris Causa hauria pogut ser una bona oportunitat per fer florir els sentiments i per entendre'l com un homenatge. Teixidor estava malalt de càncer des de feia prou temps i es podia entendre el reconeixement de la Universitat de Vic com quelcom més. Però l'escriptor va evitar caure en tota mena de sentimentalismes i va respondre a la *laudatio* amb una ferma defensa de les humanitats i la lectura en la seva lliçó magistral. I així va expressar la seva fe en la pervivència de les humanitats: «una dedicació que plantarà cara, en el millor sentit, a l'allau de novetats tècniques que ens esperen o que molts ja han qualificat de deshumanitzades, mecàniques, sense cap altre valor que el material.» Teixidor també va recordar que calia aspirar a una «universitat i unes humanitats que no es limitin a transmetre coneixements, sinó que admetin també les interaccions i els ponts amb la societat que aquesta societat els reclama.» L'escriptor també va explicar que «tinc reticències a parlar dels episodis que em toquen més de prop. Certes coses, especialment les més delicades, corren el perill de desfer-se si es diuen en veu alta. I passar una altra vegada per totes les nostres experiències seria banal.» Un comiat amb pudor i discreció.

Un llegat, la lectura i la vida

Emili Teixidor va ser un home que, com hem vist, sempre va tenir una forta vocació pedagògica. I podríem dir que una obsessió: la lectura i les seves aplicacions a l'ensenyament. Possiblement és el fruit d'aquesta obsessió el que el 2007 el va dur a publicar *La lectura i la vida*, un llibre que compta amb el subtítol *Com incitar els nens i els adolescents a la lectura: una guia per a pares i mestres* i que en realitat podem considerar que és el seu gran llegat com a pedagog, però també com a divulgador de la literatura i la lectura. De fet, Teixidor sempre va renunciar del subtítol del llibre i assegurava que «és un llibre per a tothom amb un mínim interès per la lectura. Això del subtítol ha estat cosa de l'editorial.»

En aquest llibre, Teixidor arreplega alguns dels seus treballs dedicats al tema: bàsicament conferències pronunciades en auditoris especialitzats i algun article publicat a la premsa, i ofereix trucs per encomanar el vici de llegir, a més a més de continuar reclamant un petit esforç dels lectors per tal de superar la fase de la lectura dels textos transparents. A banda que es pugui estar d'acord o no amb les seves afirmacions –per exemple entrariem en una franca discussió pel que fa a la novel·la de gènere–, Teixidor hi escriu autèntiques lliçons com «si no proporcionem paraules suficients als nostres joves, no els ajudem a

ordenar les seves emocions i els seus pensaments, i ni tan sols els ajudem a ser més feliços. Tancats en el seu món inexpressat, no poden compartir les seves vivències ni les seves emocions. O no poden compartir-les totalment, per manca de paraules suficients. No els queda cap més recurs, cap més llenguatge, que la violència física.»

L'autor explica que una de les maneres de fomentar la lectura és la via de la curiositat i ens narra com emprava un truc a classe: entrava amb tres llibres a les mans i només explicava coses de dos d'ells i en acabar deixava el tercer sobre la taula sense demostrar gens d'entusiasme. Aquest tercer era el llibre que els alumnes buscaven i llegien primer. És clar que també es demana: «Si els mestres no llegeixen, ¿com podran contagiar el gust per la lectura, fins i tot als més petits? ¿Quina riquesa de vocabulari els oferiran? ¿Quines paraules noves, misterioses, suggeridores, deixaran caure a les classes perquè les captin els més atents, com una fórmula màgica, una llavor que algun dia fructificarà?»

Són poc menys de 200 pàgines en les quals l'escriptor desgrana la seva lucidesa però on també es fa preguntes colpidores, d'aquestes que rellegides en el marc de la crisi econòmica que ens aclapara agafen encara més sentit. Tot un llegat de seny, trucs i tocs d'atenció envers la lectura: «La informació és la riquesa de les societats modernes, com abans ho van ser altres recursos. Mentre es tancaven moltes fàbriques s'obrien nous centres d'ensenyament a tots els nivells i nous mitjans de comunicació. L'escolaritat obligatòria gratuïta arriba en molts països com a mínim fins als 16 anys o més, i la societat que paga aquest servei essencial té el dret d'exigir que, com a mínim, els joves llegeixin i escriguin correctament quan acaben els estudis. ¿Un servei públic que no ho aconseguís seria eficient?»

Premis i reconeixements principals

- Premi Joaquim Ruyra de narrativa juvenil (1967): *Les rates malaltes*.
- Premi de la Crítica Serra d'Or de narrativa (1980): *Sic transit Glòria Swanson*.
- Premi de Literatura Catalana de la Generalitat de Catalunya d'obra de creació per a públic juvenil (1983): *El príncep Alí*.
- Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya (1992): per la seva trajectòria.
- Premi de la Crítica Serra d'Or de literatura juvenil (1995): *Cor de Roure*.
- Premio Nacional del Ministerio de Cultura de literatura infantil y juvenil (1997): *L'amiga més amiga de la Formiga Piga*.
- Premi Sant Jordi de novel·la (1999): *El Llibre de les Mosques*.
- Premi Apel·les Mestres (2003): *En Ring 1-2-3 i el nou món* [juntament amb P. Stanton].
- Premi Joan Crexells (2003): *Pa negre*.
- Lletra d'Or (2004): *Pa negre*.
- Premi Nacional de Cultura de Literatura (2004): *Pa negre*.
- Premi Maria Àngels Anglada (2004): *Pa negre*.
- Premio de Lectura de la Fundación Sánchez Ruipérez (2005): Per un article al suplement «Cultura/s» de *La Vanguardia*.

- Premi Trajectòria de la Setmana del Llibre en Català (2006): per la seva trajectòria.
- Premi Jaume Fuster dels Escriptors en Llengua Catalana (2011): per la seva trajectòria.
- Doctor Honoris Causa de la Universitat de Vic (2012).

Bibliografia d'Emili Teixidor

1. Obres infantils i juvenils d'Emili Teixidor

El soldat plantat. Barcelona: Laia, 1967.

Les rates malaltes. Barcelona: Laia, 1967.

Dídac, Berta, i la màquina de lligar boira. Barcelona: La Galera, 1969.

Quinze són quinze. Barcelona: Laia, 1969.

L'ocell de foc. Barcelona: Laia, 1969.

Un aire que mata. Barcelona: Laia, 1973.

Sempre em dic Pere. Barcelona: La Galera, 1977.

El príncep Alí. Barcelona: Laia, 1980.

Frederic, Frederic, Frederic. Barcelona: Lumen, 1983.

En Ranquet i el tresor. Barcelona: Cruïlla, 1986

Cada tigre té una jungla. Barcelona: Cruïlla, 1986.

En Ranquet i els seus amics. Barcelona: Cruïlla, 1987.

El crim de la Hipotenusa. Barcelona: Edebé, 1988.

Les Ales de la Nit. Barcelona: Cruïlla, 1992.

Cor de Roure. Barcelona: Cruïlla, 1994.

L'amiga més amiga de la Formiga Piga. Barcelona: Cruïlla, 1996.

La Formiga Piga es deslloriga. Barcelona: Cruïlla, 1998.

Petits contes d'intriga de la Formiga Piga. Barcelona: Cruïlla, 2000.

Amics de mort. Barcelona: Cruïlla, 2001.

La volta al món de la Formiga Piga. Barcelona: Cruïlla, 2001.
En Ring 1-2-3 i el món nou. Barcelona: Destino, 2003.
Els secrets de la vida de la Formiga Piga. Barcelona: Cruïlla, 2003.
La rosa, la roca i el llop. Barcelona: Cruïlla, 2003.
La Formiga Piga lliga. Barcelona: Cruïlla, 2004.
Quina gana que tinc! Barcelona: Cruïlla, 2005.
La botiga de la Formiga Piga. Barcelona: Cruïlla, 2006.
Els fantasmes de la biblioteca o la cadena secreta [amb Quim Corominas]. Barcelona: Palahí, 2006.
En Ring 1-2-3 i la lupa. Barcelona: Planeta & Oxford, 2007.
El crim del triangle equilàter. Barcelona: Cruïlla, 2007.
La Formiga Piga s'enfonsa en la història. Barcelona: Cruïlla, 2010.
La Formiga Piga va a la biblioteca. Barcelona: Cruïlla, 2012.

2. Prosa de no ficció d'Emili Teixidor

Les contraportades d'El Matí de Catalunya Ràdio. Barcelona: La Magrana, 1996.
En veu alta: escrits per a la ràdio. Barcelona: Proa, 1998.
La lectura i la vida. Barcelona: Columna, 2007.

3. Obra per a adults d'Emili Teixidor

Sic transit Glòria Swanson. Barcelona: Laia, 1979.
Retrat d'un assassí d'ocells. Barcelona: Proa, 1988.
El Llibre de les Mosques. Barcelona: Proa, 2000.
Pa negre. Barcelona: Columna, 2003.
Laura Sants. Barcelona: Columna, 2006.
Els convidats. Barcelona: Columna, 2010.

Bibliografia

- ABRAMS, Sam: «La biblioteca interior». *Avui*, 20 de juny de 2012.
- AGUILAR, Anna: «Un clàssic modern». *Presència*, 17-23 de febrer de 2012.
- ALÓS, Ernest: «Adéu Mestre». *El Periódico de Cataluña*, 21 de juny de 2012.
- AULET, Jaume: «Emili Teixidor, Pa negre. Jaume Cabré, *Les veus del Pamano*. Carme Riera, *La meitat de l'ànima*». *Els Marges*, núm. 74, octubre de 2004, p. 105-110.
- BERNAL, M. Carme i RUBIO, Carme: «El mestratge literari d'Emili Teixidor». *El 9 Nou*, 17 de febrer de 2012.
- BOMBÍ VILASECA, Francesc: «Ara no tenim el tremp moral dels nostres pares». *Avui*, 12 d'abril de 2006.
- CAPDEVILA, Jordi: «Emili Teixidor recrea la difícil postguerra a la comarca d'Osona». *Avui*, 11 de novembre de 2003.
- CASTILLO, David: «Relats crus i contes tendres». *Avui*, 20 de juny de 2012.
- : «Teixidor, periodista de fons». *Avui*, 21 de juny de 2012.
- : «Teixidor, lectura total». *Presència*, 28 de desembre de 2012-3 de gener de 2013.
- CÒNSUL, Isidor: «Tria personal». *Serra d'Or*, núm. 441, setembre de 1996.
- DOMÍNGUEZ, Lourdes: «Emili Teixidor: al lector adult se l'ha de molestar». *Avui*, 9 de març de 2000.

- FAULÍ, Josep: «*Sic transit Glòria Swanson*». *La Vanguardia*, 2 d'agost de 1979.
- GAILLARD, Valèria: «Emili Teixidor explora la relació entre la corrupció política i la sentimental a *Laura Sants*». *El Punt*, 25 de març de 2006.
- : «Emili Teixidor: Llegir és un acte de transgressió». *El Punt*, 22 d'abril de 2007.
- GUILLAMON, Julià: «Los huevos fatales». «Cultura/s» *La Vanguardia*, 12 de novembre de 2003.
- LLAVINA, Jordi: «La literatura infantil i juvenil d'Emili Teixidor». *Avui*, 4 de gener de 2013.
- MUNTADA, Lluís: «Els desnonats de la història». *El País*, 1 d'abril de 2010.
- NOPCA, Jordi: «Emili Teixidor reivindica les humanitats en un món globalitzat». *Ara*, 24 de febrer de 2012.
- : «Mor Emili Teixidor, ocell de foc de la literatura catalana». *Ara*, 20 de juny de 2012.
- ORJA, Joan: «La caja de Pandora». *La Vanguardia*, 15 de setembre de 1988.
- PÀMIES, Sergi: «El gran divulgador». *La Vanguardia*, 20 de juny de 2012.
- PASSOLA, Isona: «Llibertat de pensament». *La Vanguardia*, 21 de juny de 2012.
- PIÑOL, Rosa Maria: «Manual de transgresiones», *La Vanguardia*, 29 de febrer de 2000.
- PUIGDEVALL, Ponç: «Suma de petits detalls». *El País*, 20 de novembre de 2003.
- RAMIS, Llúcia: «Emili Teixidor investiga el valor de la fidelidad en *Laura Sants*». *El Mundo*, 4 d'abril de 2006.
- ROS, Tito: «Les millors obres de la literatura catalana». *El Mundo*, 16 de novembre de 2003.
- SOTORRA, Andreu: «Una bona clotxa de literatura». *Avui*, 26 de febrer de 2004.
- : «La formiga ja té quinze anys». *Avui*, 10 de maig de 2012.

- : «Aquell ocell de foc». *Avui*, 20 de juny de 2012.
- TEIXIDOR, Emili: «Memòries i misèries». *Avui*, 20 de desembre de 2007.
- : «Premis i negocis». *Avui*, 27 de desembre de 2007.
- : «Recordatori». *Avui*, 15 de maig de 2008.
- : «Pirates i vampirs». *Avui*, 18 d'abril de 2009.
- : «Textos digitalitzats». *Avui*, 27 de juny de 2009.
- : «Salvem els llibres lliures». *Avui*, 18 de març de 2010.
- : «Quinze i setze». *Avui*, 1 d'abril de 2010.
- : «L'esforç lector». *Avui*, 30 de setembre de 2010.
- : «Joan Solà, un record». *Avui*, 11 de novembre de 2010.
- : «Autors subvencionats». *Avui*, 23 de juny de 2011.
- : «Nadal amb llibres». *Avui*, 15 de desembre de 2011.
- TORRENTS, Ricard: «Emili Teixidor, mestre, escriptor i humanista». *Ara*, 23 de febrer de 2012.
- TRIADÚ, Joan: «L'excel·lència proustiana d'Emili Teixidor». *Avui*, 25 de febrer de 2010.
- VIDAL, Pau: «Aquest país no és que sigui bisexual, és que es binacional!». *El País*, 20 de novembre de 2003.
- VILA, Enric: «Jo crec que encara s'ha de parlar més del franquisme». *Avui*, 29 de febrer de 2000.

